

ความหมายของการปฏิรูปที่ดิน

การปฏิรูปที่ดิน (Land Reform) นั้นเป็นคำที่ใช้โดยทั่วไปซึ่งหมายถึง การจัดระบบการถือครองที่ดินเสียใหม่ โดยยกเลิกระบบเดิมเพื่อที่จะให้ระบบใหม่ นั้นสนองความต้องการที่มุ่งหมายได้ ดังนั้นการปฏิรูปที่ดินอาจมีจุดมุ่งหมายเพื่อการ ดังเมือง การอุตสาหกรรม หรือการเกษตรกรรมก็ได้ แต่โดยทั่วไปเมื่อพูดถึงการ ปฏิรูปที่ดิน ก็มักจะมุ่งหมายถึงแต่การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (Agricultural Land Reform) เท่านั้น ¹

สำหรับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้นก็มีความหมายแตกต่างกันอยู่ 2 นัย คือ

ก. ความหมายอย่างกว้าง

หมายถึง การปรับปรุงสภาพถือครองที่ดินทั้งในลักษณะของกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิการเช่า สถาบันการผลิตทางการเกษตร (Agricultural Production Institutions) สถาบันบริการสนับสนุนการเกษตร (Agricultural Supporting Services Institutions) และสถาบันอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทด้วย (Rural Development Institutions) เช่นการจัดขนาดที่ดินให้มีการถือครอง พอเพียงแก่การครองชีพ ปรับปรุงระบบการเช่าที่ดินมิให้มีการเอารัดเอาเปรียบแก่กัน จนเกินไป ให้ความมั่นคงในการถือครองที่ดิน การจัดรูปที่ดินให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ และการประกอบเกษตรกรรมปรับปรุงการใช้แรงงานในการเกษตร และส่งเสริมวิชาการ เกษตรแผนใหม่ การจัดระบบภาษีที่ดิน ระบบสินเชื่อเพื่อการเกษตร ระบบสหกรณ์เพื่อการ เกษตรและการครองชีพ การจัดกิจการอุตสาหกรรมในชนบท การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทาง

¹ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์สานต์, กฎหมายและการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 5.

เกษตร รวมตลอดถึงการพัฒนาศึกษาและสาธารณกิจต่าง ๆ ในชนบทด้วย ²

ข. ความหมายอย่างแคบ

หมายถึง การกระจายการถือครองที่ดินหรือสิทธิในที่ดิน (Land Redistribution) ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิการเช่าเพื่อให้ประโยชน์แก่เกษตรกรเล็ก ๆ ผู้ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีที่ดินแต่ขนาดที่ดินไม่พอแก่การครองชีพ และเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้แรงงานในการเกษตร (Agricultural Labores) ด้วย ³

พิจารณาในค่านความหมายอย่างกว้างและในค่านความหมายอย่างแคบแล้ว จะเห็นว่า ในความหมายทั้งสองนั้นมีความหมายรวมอยู่อย่างหนึ่งคือ การกระจายการถือครองที่ดิน ซึ่งในความหมายนี้ถือได้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปที่ดิน เพราะสาเหตุใหญ่ของการปฏิรูปที่ดินแล้วก็เป็นเนื่องจากการที่ประชากร หรือเกษตรกรไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง หรือมีแต่ไม่เพียงพอต่อการทำมาหากินในการเลี้ยงชีพ

สำหรับฝ่ายที่มีความเห็นว่าการปฏิรูปที่ดินควรมีความหมายอย่างกว้าง ๆ ก็ให้เหตุผลว่า ลำพังแต่การกระจายการถือครองโดยไม่มีกิจการอื่นเกี่ยวข้องร่วมด้วยนี้ไม่มีประโยชน์อันใดเกิดขึ้น การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจะต้องเป็นสิ่งที่จัดทำเพื่อเพิ่มพูนผลผลิตทางเกษตรและพัฒนาประเทศ ดังนั้นเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปที่ดินควรมีการศึกษาถึงสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย สำหรับฝ่ายที่มีความเห็นว่าการปฏิรูปที่ดินควรมีความหมายอย่างแคบ ก็ให้เหตุผลว่าการให้ความหมายอย่างกว้าง ๆ นั้น ทำให้แนวความคิดในการปฏิรูปที่ดินเลอะเลือน

เพื่อแบ่งแยกความเข้าใจผิดหลงในความหมายของการปฏิรูปที่ดินจึงได้มีการเรียกการปฏิรูปที่ดินในความหมายอย่างกว้างขวางว่า Agrarian Reform

² เรื่องเดียวกัน

³ เรื่องเดียวกัน

(การปฏิรูปการเกษตร) และเรียกการปฏิรูปที่ดินในความหมายอย่างแคบว่า Land Reform (การปฏิรูปที่ดิน) ซึ่งในความหมายทั่วไปยังพุดถึงการปฏิรูปที่ดินในความหมายอย่างกว้างอยู่ แต่ในขณะที่เดียวกันต้องระลึกไว้ด้วยว่า การปฏิรูปที่ดินตามความหมายอย่างแคบ (Land Redistribution) นั้น ก็ยังมีความหมายเฉพาะตัวอยู่ โดยการกระจายการถือครองที่ดินเป็นมาตรการขั้นต้นที่จะนำไปสู่การปฏิรูปที่ดินตามความหมายอย่างกว้างต่อไป⁴

ค. ความหมายตามกฎหมายไทย

ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ในมาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการปฏิรูปที่ดินไว้ว่า

การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหมายความว่า การปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิและการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม รวมตลอดถึงการจัดที่อยู่อาศัยในที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น โดยรัฐนำที่ดินของรัฐ หรือที่ดินที่รัฐจัดซื้อหรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดิน ซึ่งมีได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเอง หรือมีที่ดินเกินสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้แก่เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินของตนเองหรือเกษตรกรที่มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพและสถาปนเกษตรกรได้เข้าชื่อ เช่า หรือ เข้าทำประโยชน์ โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม การปรับปรุงทรัพยากรและปัจจัยการผลิตตลอดจนการผลิตและการจำหน่ายให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

ความหมายตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนี้จัดได้ว่าเป็นการให้ความหมายการปฏิรูปที่ดินในความหมายอย่างกว้าง คือการปฏิรูปการเกษตร (Agrarian Reform)

4

เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

สาเหตุของการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสำหรับประเทศด้อยพัฒนานั้นการเกษตรเป็นอาชีพสำคัญของประชากร และหารายได้ส่วนใหญ่ให้แก่ประเทศที่สามารถที่จะเสริมสร้างความสุขให้แก่ประชาชนในชาติให้มีรายได้เพียงพอที่จะใช้จ่ายใช้สอย แต่โดยสภาพความเป็นจริงเกษตรกรในประเทศด้อยพัฒนาต้องตกอยู่ในฐานะที่ยากจนไม่มีที่ดินเป็นของตนเองมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ซ้ำผลผลิตทางเกษตรยังต้องถูกกีดกันจากนายทุนผู้รับซื้ออีก ปัญหาเหล่านี้นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากประเทศที่ด้อยพัฒนาทั้งหลายมีพื้นฐานของเศรษฐกิจอยู่ที่การเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ด้วยปัญหาและแรงผลักดันต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ประเทศต่าง ๆ ที่ด้อยพัฒนาหันมาใช้วิธีการปฏิรูปที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับเกษตรกร สาเหตุที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการปฏิรูปที่ดินพอแยกได้ดังนี้

ก. สาเหตุแห่งความยากจน และการเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน

เมื่อชาวไร่ชาวนายากจนลงย่อมต้องมีหนี้สินมากขึ้นเนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย จึงขาดกำลังทรัพย์ที่จะปรับปรุงปัจจัยการผลิตและวิธีการผลิตโดยใช้วิทยาการแผนใหม่ ยิ่งเมื่อผลผลิตถูกเอารัดเอาเปรียบในราคาการจำหน่ายอีก ชาวไร่ ชาวนา จึงไม่มีกำลังใจในการทำงาน ขาดการปรับปรุงผลผลิตตกต่ำเนื่องจากยิ่งทำยิ่งจน ซึ่งหากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ไปโดยสิ้นเชิงจะก่อให้เกิดข้อพิพาทโต้แย้งกับนายทุนหรือเจ้าของที่ดินได้ อันจะเป็นเหตุให้ขาดเสถียรภาพในการปกครอง

ข. สาเหตุในวิธีการถือครองที่ดิน

ในประเทศด้อยพัฒนาลักษณะการถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมักมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันอยู่ประการหนึ่ง คือเจ้าของที่ดินรายใหญ่จะไม่เป็นผู้ประกอบเกษตรกรรมด้วยตนเอง แต่มีที่ดินจำนวนมากไว้เพื่อให้ผู้อื่นเช่า ชาวไร่ ชาวนา ส่วนใหญ่ตกอยู่ในฐานะผู้เช่าหรือรับจ้างทำนา ทำไร่ ส่วนพวกที่มีที่ดินเป็นของตนเอง

ก็จะมีเพียงเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การผลิต ซึ่งเหตุนี้ เป็นเหตุหนึ่งทำให้มีการบุกรุกทำลายป่า และทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรมซึ่งผลปรากฏเสมอว่าที่ดินที่ถูกบุกรุกเข้าไป และรัฐผ่อนผันให้เข้าถือครองที่ดินนั้น ท้ายที่สุดกลับตกมาเป็นกรรมสิทธิ์ของนายทุนที่ดินอีก

ค. สาเหตุจากชาวนา ชาวไร่ ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการเช่าที่ดิน และจำหน่ายผลิตผล

การเช่าที่ดินโดยตัวของมันเองไม่เป็นผลเสียต่อการเกษตรถ้าการเช่าที่ดินนั้นมีการคุ้มครองที่มั่นคงและค่าเช่าไม่สูงเกินไป แต่ในประเทศด้อยพัฒนา การเช่าที่ดินจะถูกเอารัดเอาเปรียบด้วยวิธีการต่าง ๆ จากเจ้าของที่ดิน เกษตรกรผู้เช่าขาดหลักประกันความมั่นคง ซึ่งหากจะลงทุนวิธีการผลิตให้ทันสมัยแล้วจะไ้กำไรคุ้มกับค่าใช้จ่ายที่แท้จริงหรือไม่ เพราะการตกลงให้เช่ามักจะกำหนดระยะเวลาเป็นช่วงสั้น ๆ ทั้งการคิดคำนวณค่าเช่าก็แล้วแต่เจ้าของที่ดินจะกำหนด ยิ่งผลิตผลที่ได้รับถูกกดราคาจากนายทุนที่รับซื้ออีก ทำให้ชาวไร่ชาวนาขาดกำลังใจในการที่จะนำเทคนิควิทยาการแผนใหม่เข้ามาช่วย เพราะราคาพืชผลไม่สูงพอกับการลงทุนที่เพิ่มขึ้น

ง. สาเหตุจากเนื้อที่ดินมีอยู่จำกัดและขนาดที่ดินไม่เหมาะสม

ในประเทศด้อยพัฒนานั้นอัตราการเกิดของประชากรมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการใช้ทรัพยากรในการบริโภคเพิ่มมากขึ้น แต่พื้นที่ในค่านเกษตรไม่ได้เพิ่มขึ้นจำเป็นที่จะต้องมีการบำรุงรักษาพื้นที่การเกษตรเดิม เพื่อเพิ่มผลิตผลค่านเกษตรให้เพียงพอับจำนวนประชากร แต่ในสภาพที่ชาวไร่ ชาวนา ตกเป็นผู้เช่าซึ่งผู้เช่านั้นไม่มีหลักประกันที่มั่นคงพอที่จะสามารถเช่าที่ดินนั้นยาวนานเท่าไร ที่ดินจึงขาดการบำรุงรักษา เป็นเหตุให้ผลิตผลและรายได้ตกต่ำ สภาพชาวไร่ชาวนาจึงเลวร้ายลงเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นผลกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติ

อนึ่ง ในประเทศด้อยพัฒนานั้นมักมีที่ดินเป็นแปลงเล็กแปลงน้อย ซึ่งตามหลักในทางเศรษฐศาสตร์การเกษตรนั้น ขนาดที่ดินที่สามารถใช้ในการประกอบเกษตรกรรมได้ดี จะต้องมีความเหมาะสม ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบการผลิตทางการเกษตรของแต่ละพื้นที่ ตามชนิดของพืชที่เพาะปลูก และตามลักษณะที่ตั้งของที่ดิน⁵ ซึ่งในกรณีที่มีจำนวนเกษตรกรมีมาก ความจำเป็นต้องเฉลี่ยขนาดที่ดิน ตามความสามารถและความจำเป็นของการเกษตรชนิดนั้น ๆ ก็มีมากด้วย

จ. สาเหตุในด้านการเมือง

ในประเทศด้อยพัฒนาดังกล่าวมาแล้ว สภาพชาวไร่ ชาวนา นั้นตกอยู่ในฐานะยากจนรายได้มิได้เพิ่มขึ้นในขณะที่รายจ่ายของแต่ละครอบครัวสูงขึ้น ไม่สามารถที่จะดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ทัดเทียมกับบุคคลโดยทั่วไปในสังคมทั้งยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนต่าง ๆ จนต้องตกอยู่ในฐานะแพะล้มละลายทำให้ชาวไร่ชาวนา ไม่พอใจต่อระบบการกระจายผลประโยชน์ในสังคมเรียกร้องให้รัฐบาลจัดหาที่ทำกินให้ และขอให้รัฐบาลได้ถอนที่ดินจากนายทุนคืนให้แก่ตนมากขึ้น เพื่อกระจายความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความเป็นธรรมในสังคมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ในการปฏิรูปที่ดิน

- เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินโดยการปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิในการถือครอง
- ให้เกษตรกรใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
- จัดระบบการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตเกษตรกรรม เพื่อความเป็นธรรมให้แก่เกษตรกร

5
เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

- เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในฐานะของบุคคลในทางเศรษฐกิจและสังคม
ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ⁶

ผลที่ได้รับจากโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ก. ผลทางเศรษฐกิจ

ในด้านเศรษฐกิจโครงการปฏิรูปที่ดินจะทำให้

1. กระจายระบบผูกขาดที่ดินจากเจ้าสัวที่ดินมาสู่เกษตรกรผู้ผลิตมากขึ้น จะทำให้เกษตรกรซึ่งเป็นผู้เช่าผู้ไม่มีที่ทำกิน และผู้ที่บุกรุกทำลายป่าซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนประมาณกว่า 5 แสนครอบครัวได้มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
2. ที่ดินเพื่อการเกษตรที่มีอยู่จำกัดไม่น้อยกว่า 70 ล้านไร่ จะได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้มีการใช้ผลิตอาหารและผลิตพืชผลเกษตรต่าง ๆ ให้พอเพียงต่อความต้องการมากยิ่งขึ้น
3. รายได้ของเกษตรกรและของชาติจะเพิ่มขึ้น จะทำให้ความเป็นอยู่และสวัสดิการของเกษตรกรดีขึ้น
4. จะทำให้ชาวชนบทมีการทำงานทั้งในด้านเกษตรและด้านอื่น ๆ ในชนบทจะมีมากขึ้น การว่างงานหรือการทำงานไม่เต็มที่จะมีน้อยลง
5. ทำให้เกษตรกรชั้นเล็กพ้นจากความยากจนเป็นหนี้สินและพ้นจากการเอาเปรียบจากผู้มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจต่อไป
6. ป้องกันมิให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น จนเกษตรกรไม่สามารถซื้อที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นของตนเองได้
7. ยับยั้งมิให้ที่ดินเพื่อการเกษตรต้องตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้มีได้เป็นเกษตรกรอีกต่อไป
8. ป้องกันมิให้มีการบุกรุกทำลายป่าอีกต่อไป

⁶ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, ความเป็นมาของการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย, หน้า 32.

9. พัฒนาการเกษตรให้เจริญก้าวหน้าอันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศต่อไป

10. กระจายชุมชนที่หนาแน่นในเมืองไปสู่ชนบท ทำให้ชนบทมีความเจริญขึ้น

ข. ผลทางสังคม

1. ก่อให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคม ความแตกต่างรายได้จะลดน้อยลงและเกิดความสงบในสังคมชนบทมากขึ้น

2. เมื่อเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้สูง การศึกษาและความเป็นอยู่ตลอดจนสวัสดิการต่าง ๆ ของชนบทจะดีขึ้น

3. ชาวไร่ ชาวนา จะกลายเป็นผู้นำในท้องถิ่นที่มีความภาคภูมิใจ มีศักดิ์ศรีทัดเทียมกัน และร่วมมือกับรัฐบาลท้องถิ่น รัฐบาลกลาง และโครงการต่าง ๆ ของรัฐมากขึ้น

4. ความปลอดภัยในชนบทจะมีมากขึ้นเมื่อชาวชนบทอยู่ดีกินดี อาชญากรรมจะลดลง

ค. ผลทางการเมือง

1. ป้องกันการขัดแย้งระหว่างชนชั้นชาวไร่ชาวนากับเจ้าของที่ดินที่อาจจะมีขึ้นในอนาคตได้

2. ป้องกันการปฏิรูปที่ดินแบบคอมมิวนิสต์ที่ใช้วิธีรุนแรงยึดที่ดินจากเจ้าสัวโดยไม่มีการชดเชยค่าที่ดิน

3. ให้ประชาชน 40 กว่าล้านคน เห็นได้ชัดแจ้งว่ารัฐเริ่มโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรส่วนใหญ่โดยแท้

4. จำกัดและกำจัดมิให้เจ้าสัวที่ดินมีอิทธิพลทางการเมืองเหนือประชาชนส่วนใหญ่ใดต่อไป

5. เสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ชนบทจนถึงรัฐสภา ให้
เกษตรกรส่วนใหญ่มีอนาคตที่แจ่มใส มีความรักผืนแผ่นดินไทย รักชาติ ศาสนา
พระมหากษัตริย์ และระบอบประชาธิปไตยในผืนดิน⁷

องค์กรดำเนินงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร

ก. พนักงานเจ้าหน้าที่ คือผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราช
บัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร มาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดิน
เพื่อเกษตรกร ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการที่จะเข้าไปตรวจสอบการประกอบ
เกษตรกร หรือการทำประโยชน์ หรือกิจการอื่น ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้ในที่ดินใน
เขตปฏิรูปที่ดินในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกได้ แต่จะต้องแสดงบัตรประจำ
ตัวต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินหรือผู้ที่เกี่ยวข้องต้องอำนวยความสะดวก
สะดวกตามสมควร นอกจากนี้ภายในเขตปฏิรูปที่ดินพนักงานเจ้าหน้าที่ยังมีอำนาจเข้าไป
ทำการอันจำเป็นเพื่อการสำรวจรังวัด ทำเครื่องหมายขอบเขตหรือแนวเขตโดยปักหลัก
หรือขุดร่องแนว สร้างหมุดหลักฐานการแผนที่ เมื่อมีความจำเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่มี
อำนาจขุดดินตัดรานกิ่งไม้และกระทำการอย่างอื่นแก่สิ่งที่เกิดขวางการสำรวจรังวัดได้
ตามสมควร โดยต้องให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์
น้อยที่สุด (มาตรา 27 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ) พนักงานเจ้าหน้าที่นี้ถือว่าเป็นเจ้า
พนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย (มาตรา 24 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ)

ข. รัฐมนตรี หมายถึง รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติการปฏิรูป
ที่ดินเพื่อเกษตรกรนี้ ซึ่งปัจจุบันคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่า
การกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีนี้
มีอำนาจในการแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตาม

⁷ไชยยงค์ ชูชาติ, "ข้อเสนอโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อกระจายความมั่งคั่งไป
สู่เกษตรกรไทยผู้ยากจน", เอกสารปฏิรูปที่ดินฉบับที่ 8 (กรกฎาคม 2519) : 64-65.

พระราชบัญญัตินี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของแต่ละกระทรวง นอกจากนี้ รัฐมนตรียังมีอำนาจต่าง ๆ อีกเช่น ออกระเบียบการใช้จ่ายเงินของกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม แต่งตั้งผู้แทนเกษตรกรเป็นกรรมการในคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดหรือให้ออกก็ได้ อนุมัติแผนงานและโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ที่ ส.ป.ก. เสนออนุมัติหลักเกณฑ์และวิธีการว่าด้วยการให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินกู้ยืมจาก ส.ป.ก. ตลอดจนเงื่อนไขของการกู้ยืมกำหนดแบบบัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ กำหนดชนิด จำนวน และเงื่อนไขในการเลี้ยงสัตว์ จำพวกสัตว์ใหญ่ มีอำนาจอนุมัติให้ เจ้าของที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินมีสิทธิในที่ดินเกินกว่า มาตรา 29(1)(2) ได้ เป็นต้น

ค. คณะกรรมการ หมายถึง คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมที่ดินและผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นกรรมการ และกรรมการอื่นอีก 7 คน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิ 4 คน และผู้แทนเกษตรกร 3 คน ให้เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นกรรมการและเลขานุการ (มาตรา 12 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ)

คณะกรรมการนี้เป็นองค์กรผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานปฏิรูปที่ดิน โดยตรง ส่วนการปฏิบัติงานเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด คณะกรรมการนี้มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย มาตรการ ข้อบังคับหรือระเบียบ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานการปฏิรูปที่ดินของ ส.ป.ก. รวมทั้งอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

- จัดหาที่ดินของรัฐเพื่อนำมาใช้ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

- พิจารณากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินตามมาตรา 25 การจัดซื้อหรือเวนคืนที่ดินตามมาตรา 29 และการกำหนดเนื้อที่ที่ดินที่จะให้เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรเช่าระยะยาว หรือเช่าซื้อตามมาตรา 30
- พิจารณาการกำหนดแผนผังและการจัดแบ่งแปลงที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน
- พิจารณานุมัติแผนงานและโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตลอดจนงบประมาณค่าใช้จ่ายของ ส.ป.ก. เสนอรัฐมนตรี
- พิจารณากำหนดแผนการผลิตและการจำหน่ายผลิตผลเกษตรกรรมในเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อยกระดับรายได้ และคุ้มครองผลประโยชน์ของเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร
- พิจารณากำหนดแผนการส่งเสริม และบำรุงเกษตรกรรมในเขตปฏิรูปที่ดินรวมถึงการจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต และคุณภาพผลิตผลเกษตรกรรมตลอดจนสวัสดิการ การสาธารณสุข ฝึกอบรมอาชีพและการสาธารณสุขของเกษตรกร
- กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการคัดเลือกเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ซึ่งจะมีสิทธิได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตลอดจนแบบสัญญาเช่าและเช่าซื้อที่จะทำกับเกษตรกร หรือสถาบันเกษตรกรผู้ได้รับที่ดิน
- กำหนดระเบียบการให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ผู้ได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมปฏิบัติเกี่ยวกับการเช่าทำประโยชน์ในที่ดินและปฏิบัติตามแผนการผลิตและการจำหน่ายผลิตผลเกษตรกรรม
- กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการว่าด้วยการให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินกู้ยืมจาก ส.ป.ก. ตลอดจนเงื่อนไขของการกู้ยืมโดยอนุมัติรัฐมนตรี
- กำหนดระเบียบเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินและหนี้สินของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรผู้ได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตลอดจนการควบคุมดูแลกิจการอื่น ๆ ภายในเขตปฏิรูปที่ดิน

- ติดตามการปฏิบัติงานของ ส.ป.ก. ให้เป็นไปตามแผนงานและโครงการที่ได้รับอนุมัติ ตลอดจนกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

- กำหนดกิจการและระเบียบการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของ ส.ป.ก. หรือสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (มาตรา 19 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ)

คณะกรรมการนี้มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี แต่อาจได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการอีกก็ได้ กรรมการที่ได้รับแต่งตั้งนี้จะต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในสัญญา กับ ส.ป.ก. หรือในกิจการที่กระทำให้แก่ ส.ป.ก. ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม (มาตรา 15 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ) ในการประชุมคณะกรรมการ จะต้องมีการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนของกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุมและการวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก (มาตรา 17, 18 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ)

ง. คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด เมื่อได้มี พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินในบางตำบลในเขตอำเภอหนึ่งอำเภอใดในจังหวัดใดแล้วกฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประจำจังหวัดขึ้นคณะหนึ่งในจังหวัดนั้นซึ่งประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ เกษตรจังหวัด พาณิชย์จังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด ผู้จัดการสาขาธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และนายอำเภอในท้องที่ที่มีการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นกรรมการและกรรมการอื่นอีก 3 คน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้แทนเกษตรกร (มาตรา 13 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ)

คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการกำหนดมาตรการและวิธีปฏิบัติงานของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดและให้มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังต่อไปนี้

- พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนงาน โครงการและค่าใช้จ่ายของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด เพื่อเสนอคณะกรรมการ

- ติดตามการปฏิบัติงานของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดให้เป็นไปตามแผนงานและโครงการที่ได้รับอนุมัติ ตลอดจนดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

- พิจารณาดผลการปฏิบัติงาน เพื่อปรับปรุงแผนงาน โครงการ งบค่าใช้จ่ายและวิธีปฏิบัติงานของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด

- จัดทำงบประมาณค่าใช้จ่ายตามโครงการการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมแต่ละโครงการ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการ

- ดำเนินการเกี่ยวกับการเงินและกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามระเบียบหรือข้อบังคับหรือมติของคณะกรรมการหรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

- วางระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบหรือข้อบังคับหรือมติของคณะกรรมการ (มาตรา 20 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ)

นอกจากนี้คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดยังมีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการคณะหนึ่งหรือหลายคณะเพื่อพิจารณาเรื่องต่าง ๆ หรือปฏิบัติงานอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดมอบหมาย (มาตรา 21 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ) คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดนี้หมายถึงคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินกรุงเทพมหานครด้วย สำหรับวาระตำแหน่ง การประชุม คุณสมบัติ การพ้นจากตำแหน่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์เดียวกันกับกรณีของคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

จ. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หรือเรียกโดยย่อว่า ส.ป.ก. เป็นองค์กรซึ่งอยู่ในสังกัดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีฐานะเป็นทบวงการเมืองและเทียบเท่ากรม โดยมีเลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเป็นหัวหน้าสำนักงาน ส.ป.ก. มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามพระราชบัญญัตินี้และควบคุมดูแลการดำเนินงานของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดด้วย

ส.ป.ก. มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 ควบ จึงมีอำนาจในการดำเนินการจัดซื้อหรือดำเนินการเวนคืนที่ดินตามมาตรา 29
 ได้ อย่างไรก็ตามการดำเนินการจัดซื้อหรือเวนคืนที่ดินนั้นก็ต้องเป็นไปตามแผนงาน
 และโครงการที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการแล้ว และที่ดินที่ ส.ป.ก. จัดซื้อมานั้นก็
 ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของกระทรวงการคลังในฐานะที่ราชพัสดุ เว้นแต่ที่ดินซึ่ง ส.ป.ก.
 ดำเนินการเวนคืนมาเพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินกฎหมายกำหนดให้ ส.ป.ก. เป็น
 ผู้ถือกรรมสิทธิ์ได้

ฉ. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด เมื่อได้มีการกำหนดเขตปฏิรูปที่ดินใน
 ท้องที่จังหวัดใดแล้วกฎหมายกำหนดให้จัดตั้งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดขึ้นในสังกัด
 ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการ
 ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามที่คณะกรรมการและคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด
 กำหนด ในกรณีที่ได้กำหนดเขตปฏิรูปที่ดิน เขตหนึ่ง เขตใดคลุมที่ดินในเขตของสอง
 จังหวัดขึ้นไป คณะกรรมการจะมอบหมายให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดใดมี
 อำนาจหน้าที่ดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตลอดเขตปฏิรูปที่ดินนั้นก็ได้ไม่ว่า
 จะมีสำนักงานการปฏิรูปที่ดินในจังหวัดที่เกี่ยวข้องนั้นหรือไม่ในกรุงเทพมหานครสำนัก
 งานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมทำหน้าที่เป็นสำนักงานการปฏิรูปที่ดินกรุงเทพฯ
 นครด้วย (มาตรา 11 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ)

ช. กองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นองค์กรในสังกัดกระทรวง
 การคลัง ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินต่าง ๆ คือ

- เงินที่ได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน
- เงินหรือทรัพย์สินอื่นที่ได้รับจากรัฐบาลหรือจากแหล่งต่าง ๆ ภายในประเทศ หรือต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศหรือบุคคลอื่น
- เงินที่ได้รับจากกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร ตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร
- เงิน คอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ ส.ป.ก. ได้รับเกี่ยวกับการดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (มาตรา 10 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ)

เงินและทรัพย์สินเหล่านี้จะเป็นทุนเพื่อใช้จ่ายหมุนเวียนในการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม นอกจากนี้รายได้ซึ่ง ส.ป.ก. ได้รับจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมไม่จำเป็นต้องนำส่งคลัง เป็นรายได้แผ่นดิน แต่ให้นำส่งเข้าบัญชีกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม การใช้จ่ายเงินของกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้กระทำได้เฉพาะการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง และให้กระทรวงการคลังมีหน้าที่เก็บรักษาเงินของกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและเบิกจ่ายเงินจากกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเพื่อใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 9 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ)

๘. คณะกรรมการอุทธรณ์⁸ มีหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยคำอุทธรณ์ของเจ้าของที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์หรือผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนในกรณีที่มีบุคคลซึ่งกล่าวไม่เห็นชอบด้วยกับการกำหนดจำนวนเงินค่าทดแทนในการเวนคืนที่ดินของคณะกรรมการ คณะกรรมการอุทธรณ์จะต้องวินิจฉัยอุทธรณ์ให้เสร็จสิ้นภายในกำหนด 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำอุทธรณ์ (มาตรา 42 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ) และมีอำนาจที่จะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นคณะหนึ่งหรือหลายคณะเพื่อกระทำการที่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการอุทธรณ์หรือให้ช่วยเหลือในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ได้รับมอบหมายทั้งนี้ เว้นแต่การวินิจฉัยอุทธรณ์ (มาตรา 43 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ)

คณะกรรมการอุทธรณ์นี้ในการประชุมคณะกรรมการจะต้องมีคณะกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนของกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม ส่วนการวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก (มาตรา 45 พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินฯ)

ขอบเขตในการดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ได้ให้คำจำกัดความของการปฏิรูปที่ดินไว้อย่างกว้าง ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นขอบเขตของการปฏิรูปที่ดินครอบคลุมถึงกรณีดังต่อไปนี้

⁸ ดูเพิ่มเติมบทที่ 6, หน้า 148

ก. การปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิและการถือครองที่ดิน

1. ในที่ดินของรัฐ ดำเนินการจัดหาที่ดินของรัฐเพื่อนำมาใช้ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมโดยการแบ่งแปลงที่ดินและคัดเลือกเกษตรกรเข้าทำกินและอยู่อาศัยเป็นการถาวร โดยมีแผนการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินในที่ดินของรัฐ ดังต่อไปนี้

- งานเตรียมการ คือ จัดหาที่ดินรวบรวมข้อมูลสำรวจและศึกษาความเหมาะสม สำรวจจังหวัด สำรวจระดับ สอบสวนสิทธิ นิเทศ และการประชาสัมพันธ์ ประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน รับแจ้งที่ดิน กำหนดขนาดที่ดิน

- งานจัดเกษตรกรเข้าแปลงที่ดิน แบ่งแปลงที่ดิน คัดเลือกเกษตรกร จัดเกษตรกรเข้าทำกินและอยู่อาศัยเป็นการถาวร

- งานพัฒนาขั้นพื้นฐาน จัดหาน้ำเพื่ออุปโภค และบริโภคภายในครัวเรือน ก่อสร้างปรับปรุงถนนระหว่างหมู่บ้าน ก่อสร้างแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรขนาดเล็ก

- งานประสานงานพัฒนา ส่งเสริมการเกษตร จัดหาสินเชื่อให้เกษตรกร พัฒนาแหล่งน้ำ จัดรูปที่ดิน พัฒนาที่ดิน จัดตั้งสถาบันเกษตรกร พัฒนาการศึกษาศาธารณสุข พัฒนาชุมชน และสาธารณูปโภคของเกษตรกร

2. ในที่ดินของเอกชน ดำเนินการจัดซื้อหรือเวนคืนที่ดินจากเจ้าของที่ดิน ซึ่งมีได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเอง หรือมีที่ดินเกินสิทธิตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม แบ่งแปลงที่ดินและคัดเลือกเกษตรกรเข้าทำกินและอยู่อาศัยเป็นการถาวร

9
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, "การวางแผนพัฒนาการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม", เอกสารปฏิรูปที่ดินฉบับที่ 50 (มกราคม 2522) : หน้า 11.

สำหรับแผนการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินในที่ดินของเอกชนนั้นมีแผนการดำเนินงานแตกต่างไปจากการปฏิรูปที่ดินของรัฐ ซึ่งในที่ดินของรัฐนั้นจะไม่มีการจัดซื้อหรือเวนคืนที่ดิน วิธีการจัดซื้อหรือเวนคืนที่ดินจะมีแต่เฉพาะของการปฏิรูปที่ดินในที่ดินของเอกชนเท่านั้น แต่ในที่ดินของเอกชนจะไม่มีแผนงานพัฒนาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากในที่ดินของเอกชนโดยทั่วไปมักจะได้รับการพัฒนาขั้นพื้นฐานแล้ว ดังนั้นแผนการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินในที่ดินของเอกชนจะมีขั้นตอนดังนี้

- งานเตรียมการรวบรวมข้อมูลสำรวจและคัดเลือกพื้นที่ในเขตและประชาสัมพันธ์ ประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน รับแจ้งที่ดิน ประเมินราคา กำหนดขนาดที่ดิน
- งานจัดซื้อหรือเวนคืน ชื่อที่ดิน เว้นคืนที่ดิน และจ่ายค่าที่ดิน
- งานจัดเกษตรกรเช่าแปลงที่ดิน แบ่งแปลงที่ดิน คัดเลือกเกษตรกรจัดเกษตรกรเช่าทำกิน และอยู่อาศัยเป็นการถาวร
- งานประสานงานพัฒนา ส่งเสริมเกษตรกร จัดหาสินเชื่อให้แก่เกษตรกร พัฒนาแหล่งน้ำ จัดรูปที่ดิน พัฒนาที่ดิน จัดตั้งสถาบันเกษตรกร พัฒนาการศึกษาดูงานสุข และสาธารณูปโภคของเกษตรกร

ข. การพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม การปรับปรุงทรัพยากร และปัจจัยการผลิต

1. พัฒนาการผลิตทางเกษตร โดยการพัฒนาแหล่งน้ำจัดสร้างเขื่อนอ่างเก็บน้ำที่จะเป็นประโยชน์ต่อการผลิตของเกษตรกรโดยตรง จัดรูปที่ดินทั้งในแง่ขนาดที่ตั้ง โดยการวางผังจัดรูปที่ดินใหม่ ก่อสร้างปรับปรุงถนน พัฒนาที่ดินเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ในที่ดิน ปรับพื้นที่ปรับระดับ
2. พัฒนาคำนบริการซึ่งสนับสนุนการเกษตร อันได้แก่ การให้สินเชื่อ การตลาด การจัดหาและผลิตปัจจัยในการเกษตร การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร การเก็บรักษาผลิตผลเกษตรและการให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับเกษตร

3. พัฒนาสถาบันอย่างอื่นในชนบท เช่น การให้การศึกษาและความรู้ทั่วไป การติดต่อสื่อสาร การสาธารณสุข และการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้าและประปา

การพัฒนาการเกษตรสำหรับประเทศที่มีปัญหาเรื่องเกษตรกรไรที่ดินและที่ดินมีจำนวนจำกัด คนว่างงานมีจำนวนมาก และวิชาความรู้ทางเกษตรมีน้อยนั้น การแก้ปัญหาจึงต้องดำเนินไปโดยการปฏิรูปที่ดินตามความหมายอย่างกว้าง (Agrarian Reform) ซึ่งมีไขครอบคลุมแต่เพียงการกระจายการถือครองที่ดิน (Land Redistribution) เท่านั้น ยังต้องมีกิจการอย่างอื่นที่สำคัญและต้องจัดทำไปพร้อมกับการกระจายการถือครองที่ดิน ซึ่งเป็นหลักหรือแกนของการปฏิรูปที่ดินด้วย คือ การสินเชื่อเพื่อเกษตรกร การตลาดของผลิตภัณฑ์เกษตร การจัดหาปัจจัยในการเกษตร การสหกรณ์ การเผยแพร่ความรู้และเทคนิคในการเกษตร การพัฒนาชุมชนในชนบท เนื่องจากกิจการต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์และมีผลกระทบกระเทือนถึงความเป็นอยู่ของเกษตรกรโดยตรง อันจะส่งผลถึงการพัฒนาการเกษตร และเพิ่มผลิตผลทางการเกษตรของประเทศ